

Præsens i futurisk tolkning

Marie Bojsen-Møller

Abstract

This article presents a study of predicates with future meaning inference in a corpus of written threats. My findings show that most of the predicates in futuric interpretation are in the simple present tense, while only 2 % use future tense. This substantiates a claim that the present tense with future meaning inference is the unmarked choice. In the data, the simple present is often used with temporal adverbials that refer to the near future. The present tense with future meaning inference is primarily used to express certainty in terms of the future event's actually taking place, with only 19 % expressing possibility and 11 % conditionality. The senders' strategy in using the present tense when relating to future events may be to counter the uncertainty that the future inevitably holds.

Nøgleord

fremtidighed, præsens, verbalbøjning, tempus, trusler

1. Indledning

Ved prædikationer i futurisk tolkning er situationen eller begivenheden der omtales, endnu ikke indtruffet (Cristofaro 2012). Den vil dermed være behæftet med en grad af usikkerhed (Christensen & Christensen 2022) eller forbehold idet fremtiden ”strengt taget aldrig [er] andet end en mulighed” (Wivel 1901: 155). På dansk kan fremtidighed blandt andet udtrykkes verbalt ved præsens i futurisk anvendelse (1) og ved futurum (2) (Hansen & Heltoft 2011):

- (1) Og du stiller det indenfor eller så brænder jeg dit hus med dig i
- (2) Ligesom du bringer helvede over vores grænser, kan jeg love dig at helvede vil snige sig ind dit liv

Dette studie er eksplorativt. Jeg vil undersøge

- hvordan præsens i futurisk anvendelse (som udtrykt i (1)) bruges, og hvad denne præsensvariant udtrykker;
- hvilken sproglig kontekst (*kotekst*) præsens i futurisk anvendelse indgår i, og hvordan koteksten er med til at indsnævre den fremtidige reference og udtrykke hvilken grad af epistemisk sikkerhed den fremtidige situation kan tillægges.

Dette vil jeg undersøge i et korpus af 121 danske trusler.¹ Trusler er velgennede som kilder til præsensformer i fremtidstolkning idet de er kommissive sprogbehandlinger og dermed har fremtidigt betydningsindhold (Christensen & Bojsen-Møller 2019, Fraser 1998, Searle 2008 [1965]: 10-11). Trusler bliver som udgangspunkt ikke udtrykt performativt ('jeg truer dig hermed'), men fremsættes i stedet ofte indirekte ved at henvise til den propositionelle og forberedende betingelse for en trussel i konstaterende form, nemlig at afsender vil udføre en **fremtidig handling** der er til skade for modtager (Christensen & Bojsen-Møller 2019: 216-217).

2. Teori

2.1. Præsensformens betydningspotentialer

Præsens er betydningsmæssigt den mest alsidige tempusform med den bredeste tolkningsramme (Hansen & Heltoft 2011: 690). Den har flere forskellige betydningsvarianter der dog ifølge Hansen & Heltoft alle "angiver at den verden der beskrives, skal omfatte talesituationen" (2011: 198). Præsens' tolkningsinstruks er dermed at situationen som modtageren skal identificere, har udsigelsestidspunktet som omdrejningspunkt – om end den samtidig godt kan strække sig til at omfatte fortidige og fremtidige forhold (Harder 1996: 327 + 330).

Præsens er som udgangspunkt den neutrale eller umarkerede tempusform modsat præteritum som er markeret, qua dens mere afgrænsede betydningspotentialer (Jensen 2009: 175). Da præsens ikke bare udtrykker egentlig 'nutid', foreslår Wiwel at præsens nærmere er 'almenformen' hvorimod præteritum er 'afstandsformen' (1901: 141). Hansen &

1 Alle artiklens eksempler stammer fra dette korpus. Alle understregninger i eksempler er mine. Alle eksempler indgår i længere trusselsbeskeder, så der vises kun uddrag af teksterne, undtagen hvis der fremgår andet. Afvigelser fra standardortografi er bibeholdt.

Heltoft (2011) beskriver efter Wivel (1901) forholdet mellem præsens og præteritum som et spørgsmål om nærhed over for afstand. Præsens er dermed en nærhedsmarkør der har kommunikationssituationen som eneste orienteringspunkt, mens præteritum er udtryk for afstand (der kan både være tale om afstand i tid og i realitet) (Hansen & Heltoft 2011: 683-684 + 688).

Præsens kan blandt andet bruges som egentlig nutidsvariant hvor den beskriver en verden der tolkes som værende samtidig med taletidspunktet, og den kan også bruges til at beskrive almenlydige tilstande. Men den er også ”altid anvendelig om fremtidige forhold”, uafhængigt af *telicitet*, dvs. uafhængigt af om prædikatet udtrykker et opnået mål eller ej (Hansen & Heltoft 2011: 690 + 694). Futurisk indholdssubstans betyder at den beskrevne verden skal gælde en situation der ligger i fremtiden, dvs. ”ahead in time” (Harder 1996: 350). Når præsens’ futuriske variant anvendes, vil den dermed først og fremmest tolkes således at det forhold der beskrives, skal findes i fremtiden.

2.1.1. *Præsens i futurisk tolkning versus futurum*

Hvor forskellen mellem præteritum og præsens er et spørgsmål om afstand over for nærhed, er forskellen mellem futurum og ikke-futurum et spørgsmål om prospektivitet eller forudsigelse over for ikke-prospektivitet (Hansen & Heltoft 2011: 688). Futurums tolkningsinstruks er at forholdet der omtales, skal findes i en ’eftertid’ i forhold til kommunikationssituationen (Hansen & Heltoft 2011: 201). Ligesom præteritum er futurum den markerede form i forhold til præsens, dvs. den har et mere afgrænset og specifikt betydningspotentiale, mens præsens er den umarkerede form med et videre betydningspotentiale (Hansen & Heltoft 2011, Jensen 2009). Valget af den markerede futurumform vil derfor ifølge Harder være ”an optional choice reserved for cases where the temporal location would otherwise be unclear” (1996: 372).

Dahl (2000: 325) forklarer således også at fremtidighed her tendens til at være ugrammatikaliseret eller kun delvist grammatikaliseret i germanske sprog. På samme måde beskriver Harder (1996: 350) fremtidighedsformer som historisk ustabile. Det er da også et omdiskuteret spørgsmål hvorvidt *ville* og *skulle* kan forekomme som hjælpeverbum i en futurum-tempusform med ren prospektiv betydning (jf. fx Diderichsen 1974 [1946]: 137), eller om de beholder dele af deres kraftdynamiske betydninger (Boye 2001, Jensen 2005, Jespersen 1924). Dette fænomen kaldes *layering* eller *splitting*

kontinuummet, dvs. det at en ny betydning af et ord (B) gradvist differentieres fra sin tidligere betydning (A). I en periode koeksisterer begge, og til sidst overtager den nye betydning (B) på bekostning af den gamle (A) (Boye 2023: 285). Da mine data kun har én forekomst af futurum (se figur 1), kan jeg ikke undersøge dette spørgsmål i detaljer i dette studie, men jeg vil forfølge det i et senere studie.

Dahl har i et korpus af eliciterede interviewdata fundet at præsensformen i udbredt grad bruges i futurisk anvendelse i germanske sprog, inkl. i dansk (Dahl 2000: 325). Af Davidsen-Nielsen fremgår det at morfologisk præsens på dansk bruges oftere til at udtrykke temporal fremtid end futurum ved teliske verber (1990: 7 + 121-122).² Christensen & Christensen angiver også at ”ikke sjældent er [præsens] faktisk den mest naturlige måde at henvise til kommende begivenheder på” (2022: 144). Hansen (2015: 121) skriver i en korpusundersøgelse af forekomsten af fremtidighed i journalistiske artikler at futurisk indholdssubstans typisk udtrykkes ved futurum, ved præsens eller ved temporale adverbialer. Der fremlægges dog ikke kvantitative resultater i Dahl (2000), Christensen & Christensen (2022), Davidsen-Nielsen (1990) eller Hansens (2015) studier angående hvor stor andel præsensformen i futurisk anvendelse har ift. futurum i dansk.

Således er der flere formodninger om hvor ofte præsens bruges til at fremstille fremtidige forhold i forhold til andre fremtidskonstruktioner, dvs. om præsens også *distributionelt* set er den umarkerede form i stedet (om den forekommer oftest) (Christensen 2007: 52), men der mangler kvantitative belæg for at kunne sige noget præcist om det.

2.2. Fremtidsreference ved temporale adverbialer og konjunktioner

Præsensformens vide betydningspotentiale gør at det er i usus man kan tolke hvorvidt der er tale om en nutidig, almenyldig eller fremtidig betydningsvariant. Det er dermed *konteksten* i form af eventuelle temporale adverbialer o.l. eller *konteksten* der er med til at lukke ytringen referentielt (Harder 1996: 404). Ifølge Wiwel (1901) spiller verbernes semantik en afgørende rolle når præsens anvendes til at udtrykke fremtidighed. Nogle verber (fx *har*, *er*) vil kræve tilstedeværelsen af temporale adverbialer (fx *i*

2 Jeg har til dette studie ikke undersøgt verbernes telicitet, men det vil være interessant at undersøge på et senere tidspunkt.

morgen, senere) eller konjunktioner (fx *når*) for at kunne tolkes som fremtidighed, mens andre verber (fx *får, kommer, bliver*) ikke nødvendigvis behøver dette for at kunne tolkes futurisk (Wivel 1901: 139).

2.3. Fremtidighed og sproglige markører for modalitet

Fremtiden indeholder flere usikkerhedspunkter som vi sprogligt set skal kunne udtrykke på forskellige måder (Christensen & Christensen 2022: 135). Derfor vil ytringer med fremtidigt betydningsindhold ofte indeholde forskellige sproglige ‘markører for modalitet’ (Jensen 2005) der signalerer at afsenderen tager forbehold for at den fremtidige situation kommer til at ske. Fremtidige handlinger i kommissive (og direktive) sproghandlinger indebærer udtryk for forskellige grader af nødvendighed, mulighed eller vilje (Hansen & Heltoft 2011: 765): ved kommissiver nødvendigheden af, viljen til eller muligheden for at afsenderen udfører en fremtidig handling.

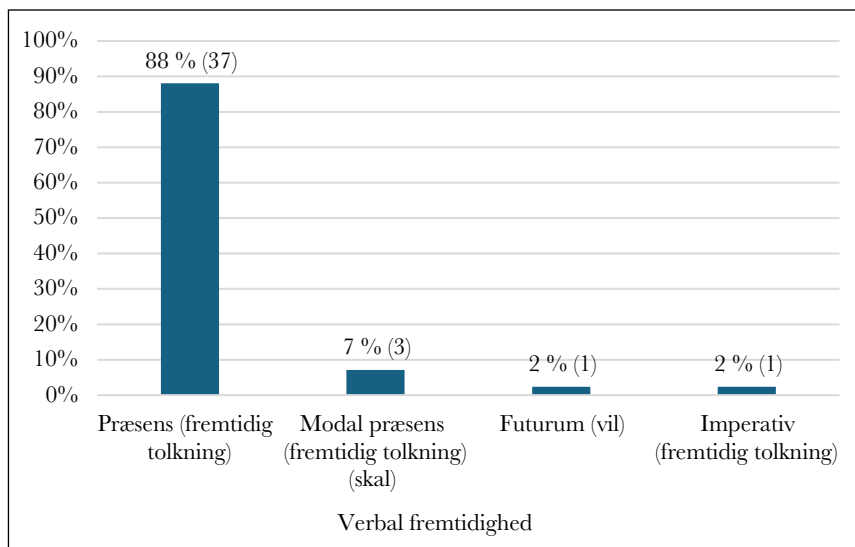
Sprogets kategorier stiller udtryk til rådighed for forskellige grader af *epistemisk* (vidensmæssig) sikkerhed (Boye 2012, Halliday & Matthiessen 2004, Jensen 2005). Epistemicitet kan formidles ved hjælp af ‘epistemiske markører’ (Mortensen 2012a: 64), fx ved epistemiske sætningsadverbialer eller dialogiske partikler.

Desuden kan et fremtidigt forhold udtrykkes som en betinget hændelse der afhænger af tilstedeværelsen eller fraværet af et andet forhold (Hansen & Heltoft 2011: 767-768), fx udtrykt ved betingelsesledsætninger (Palmer 2001).

3. Data og metode

Min analyse tager udgangspunkt i 121 danske trusler fra 50 domme som jeg tidligere har undersøgt i Bojsen-Møller (2022). Dommene er fremsøgt 2. oktober 2019 i den danske lovsamling *Karnov* (Karnov online) og dækker over de seneste 50 domme under Straffelovens § 266 på det pågældende tidspunkt. Jeg frasorterede først 88 ud af de 121 mundtlige trusler da de ikke kan antages at være gengivet ordret (jf. Bojsen-Møller 2022). Herefter frasorterede jeg yderligere 6 trusler hvor der ikke er noget finit verbal, eller hvor prædikaterne er i generisk eller hypotetisk anvendelse.

I de resterende 27 trusselsbeskeder forekommer der 42 prædikater i futurisk anvendelse. Jeg foretog herefter manuel kodning af deres tempusform. Se figur 1 for oversigt over forekomster.

Figur 1: Type verbal fremtidighed

Da jeg i denne artikel vil koncentrere mig om de prædikater der benytter præsens i futurisk anvendelse, består mit datasæt af 37 udsagn (se figur 1). Efter den indledende kodning foretog jeg en manuel, eksplorativ analyse af de 37 prædikater med præsens i futurisk tolkning. I dataene fandt jeg gentagne mønstre i forhold til:

- prædikaternes kommunikative strategi og de semantiske roller der valensmæssigt er knyttet til dem og
- prædikaternes samspil med sproglige markører for modalitet, især udtryk for viden, mulighed og betingelse.

Mit resultat-afsnit herunder er struktureret ud fra disse kategorier, og jeg vil løbende inddrage prædikaternes syntaktiske interaktion med andre futuriske markører, såsom temporale adverbialer og konjunktioner.

4. Resultater

4.1. Kommunikative strategier og semantiske roller

Som nævnt i afsnit 1 fremsættes en trussel ofte ved i konstaterende form at henvise til vellykkethedsbetingelserne for en trussel, nemlig

- at en afsender tager ansvar for udførelsen af en fremtidig handling (propositionel betingelse)
- der er til skade for en modtager (forberedende betingelse) (Christensen & Bojsen-Møller 2019).

Mine resultater viser netop også at den hyppigste kommunikative strategi af præsens i futurisk anvendelse i datamaterialet er at udtrykke at **af-senderen påtager sig ansvaret for udførelsen af en fremtidig handling** der går ud over en modtager (se samlet oversigt i figur 2 nedenfor). Det kan man fx se udtrykt i (3) ved handlingsverbet *finder* sammen med det agentive førstepersonspronomen³ *jeg* som subjekt og patienten ved andenpersonpronomen *dig* som direkte objekt (Croft 2012: 175).

(3) Jeg finder dig

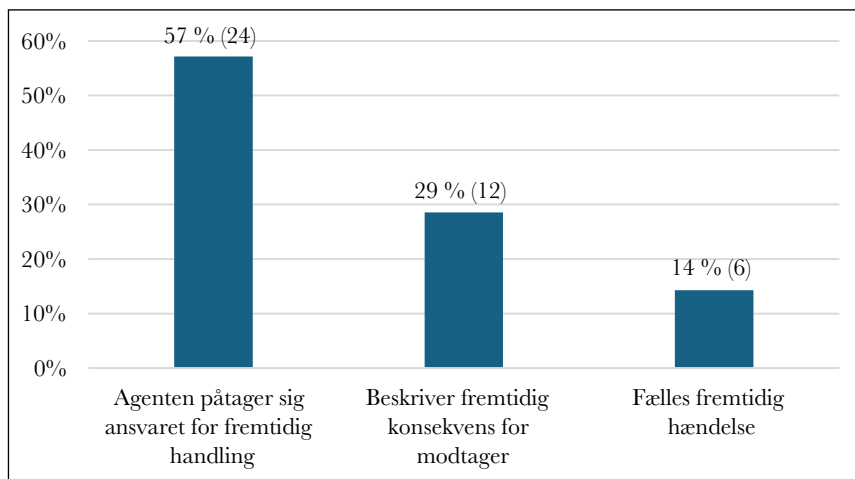
Den næsthypigste kommunikative strategi er at beskrive en **fremtidig konsekvens for modtageren** hvormed der henvises til den forberedende betingelse for en trussel. Det ser vi fx i (4) med det nægtende overgangsverbum *kommer (ikke)*, som her betyder ”at en overgang ikke finder sted” (Hansen & Heltoft 2011: 193), kombineret med patienten *du* som subjekt. I (4) er det futuriske både udtrykt via præsens af verbet *kommer*, som her udtrykker fremtidighed (se mere om *kommer* senere), og via det temporale gentagelsesadverbial *igen*:

(4) Du kommer ikke herfra igen!!

Den sidste og mindst hyppige strategi er at forudsige en **fælles fremtidig begivenhed** hvorved der henvises til dele af den propositionelle betingelse, dog uden at specificere afsenders ansvar direkte. Denne tredje strategi ses kun udtrykt ved det reciprokke verbum *ses*. I (5) er *ses* kombineret med førstepersonpluralispronomenet *vi* som subjekt og eksperient (Croft 2012), samt det futuriske temporale adverbial *om lidt* som lukker referencen til den nære fremtid:

(5) Vi ses jo nok om lidt.

3 Se Christensen & Christensen (2024) om førstepersonspronomen i trusler.

Figur 2: Kommunikative strategier: afsender-modtagerorientering

Hansen & Heltoft forklarer at præsensformen i futurisk anvendelse ”gør den anvendelig i deklarativt formede løfter, som noget afsenderen påtager sig vil ske” (2011: 692). Trusler har netop meget tilfælles med løfter; begge er kommissive sproghandlinger med fremtidigt betydningsindhold (Fraser 1998, Searle 2008 [1965]). Forskellen er først og fremmest at løfter som udgangspunkt forbindes med noget positivt – noget modtageren ønsker skal ske, mens trusler modsat er negative og uønskede for modtageren (Christensen & Bojsen-Møller 2019: 119).

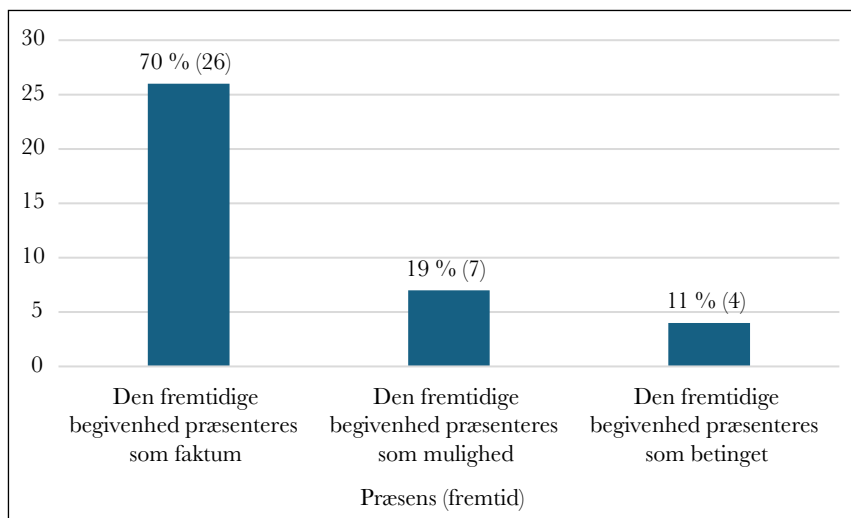
4.2. Den fremtidige begivenhed fremstillet som var den et faktum, som mulighed eller betinget

Fremtidige handlinger i kommissiver er, som det fremgår af afsnit 2.3, forbundet med forskellige markører for modalitet (Jensen 2005), blandt andet i forhold til afsenderens mulighed for eller vilje til at udføre en fremtidig handling. For at få en dybere forståelse for det semantiske potentiale af præsens i futurisk tolkning vil jeg i dette afsnit undersøge hvordan denne præsensvariant bruges i samspil med sådanne sproglige markører. Jeg vil især forholde mig til kategorierne vished (epistemicitet), mulighed og betingelse da disse tre udgjorde et tydeligt mønster.

Overordnet set kan mine data inddeles i følgende tre kategorier, se fordeling i figur 3:

- 1) Den fremtidige begivenhed præsenteres som var den et faktum

- 2) Den fremtidige begivenhed præsenteres som en mulighed
- 3) Den fremtidige begivenhed præsenteres som betinget

Figur 3: Faktum, mulighed eller betinget

4.2.1. Den fremtidige begivenhed præsenteres som var den et faktum

I 70 % (26) af mine data fremstiller afsenderen den fremtidige hændelse som var den sikker, som var den et faktum, dvs. uden brug af markører for modalitet (Jensen 2005).

I knap halvdelen af de ytringer der fremstiller det fremtidige forhold som var det et faktum, er præsensformens fremtidige tolkningspotentiale det eneste der instruerer i at der kan være tale om fremtidigt betydningsindhold, dvs. sætningerne er uden temporale adverbialer eller konjunktionaler. Eksempler på dette kan fx ses i (6)-(8) hvor der er tale om en uspecificeret fremtid uden tidsangivelser. Det passer overens med Christensen & Christensens udsagn om at man ofte ikke behøver nærmere præcisering angående det fremtidige tidspunkt “[h]vis begivenheden er nærtforestående eller selvfølgelig for samtalepartnerne” (2022: 144).

- (6) slår jer ihjel
- (7) DU BLIVER EN SMUK ENGEL
- (8) Du kommer til at fortryde at du ikke ville snakke

I (6) er det fordi der er tale om en skriftlig ytring at man kan udlede at der er tale om et fremtidigt forhold da afsenderen næppe skriver teksten *slår jer ihjel* **imens** de foretager handlingen.

I (7) bruges *bliver* som fuldverbum i betydningen ”overgå til en anden, nærmere betegnet tilstand” (DDO, *bliver*, betydning 2). *Bliver* er netop et af de verber som Hansen (2015) fremsøger i sit korpus pga. at det i præsens ofte anvendes til at udtrykke fremtidighed. Der er dog kun tre eksempler (8 %) på *bliver* i mit materiale. I (7) er det præsensformen i kombination med det kontekstuelle forhold at modtageren (angiveligt) ikke allerede *er* en engel, der gør at den kan tolkes som en futurisk betydningsvariant. Det vil sige at *bliver* her fx ikke bruges i betydningen ‘forbliver’ (DDO, *bliver*, betydning 4).

I (8) benytter afsenderen verbalkonstruktionen *kommer til at* (Hansen 1972, Rasmussen 2007) som her kan tolkes som noget modtageren bliver tvunget til; som noget en situation nødvendigvis vil ende med (DDO, *kommer til*, betydning 1). Alternativt ville konstruktionen fx bruges om noget nogen med tiden gør (DDO, *kommer til*, betydning 2). I tolkningen af ytringen som en trussel vil den første betydning være mest nærliggende da det vil indikere at afsenderen har en indvirkning på det fremtidige forhold; at modtageren kommer til at fortryde at de ikke ville snakke.

Hvor det kun er præsensformen, kombineret med konteksten, der fremkalder futurumstolkningen i (7)-(9), indgår der i (9)-(11) også tidsadverbialer som markerer at der er tale om fremtidig reference.

(9) I nat slipper du ikke!!

(10) Når du kommer på gaden tager vi imod dig!!

(11) Kommer senere

I (9) indikerer *I nat* at der er tale om den nære fremtid, mens den adverbialle ledsætning *Når du kommer på gaden* i (10) henviser til en bestemt begivenhed der vil udløse den fremtidige handling hvor afsenderen *tager imod* modtageren. Der er også eksempler på at der indgår et tidsadverbial der henviser til en uspecificeret fremtid, fx i (11).

Verbet *kommer* indgår i flere af eksemplerne i datasættet (19 %, dvs. 7), enten alene som i (4), i *kommer til + at + fuldverbum*-konstruktionen som i (8) eller med et tidsadverbial som i (10)-(11). Dahl (2000) kategoriserer

netop også *kommer* (*til + at + fuldverbum*) som ‘de-venitive’ fremtidskonstruktioner, dvs. prædikater der indeholder betydningen ‘at komme’. Han forklarer at de-venitive fremtidskonstruktioner er grammatikaliseret som ‘fremtidsrefererende’ prædikater i skandinaviske sprog. Ifølge Dahl (2000) er der modsat ved futurum (*ville*) ikke noget der tyder på at de-venitive fremtidskonstruktioner tidligere har udtrykt agentiv vilje og først sidenhen forudsigelse (jf. afsnit 2.1.1 ang. *layering* af betydning, Boye 2023). De har tilsyneladende hele tiden været forudsigelses-orienterede (Dahl 2000). Jeg mener dog at (*du kommer til at fortryde*) i (8) kan tolkes som udtryk for afsendervilje, dvs. som noget afsenderen vil sørge for. Det er det der udløser tolkningen af ytringen som en trussel.

4.2.2. Den fremtidige begivenhed præsenteres som en mulighed

I 19 % (7) af mine data fremstiller afsenderen den fremtidige hændelse som en mulighed, udtrykt ved hjælp af epistemiske sætningsadverbialer og dialogiske partikler.

I mit materiale indgår den dialogiske partikel *nok* især som markør for usikkerhed. I (12) kombinerer afsenderen præsensformen af det reciproke *ses* med tidsadverbialet *om lidt* der specificerer at der er tale om en nærtforestående begivenhed og dermed en fremtidig betydningsvariant af præsensformen. Den dialogiske partikel *nok* udtrykker forbehold (Hansen & Heltoft 2011: 1049) og indikerer at afsenderen har en stærk formodning om at deres proposition er sand (Jacobsen 1992). Modalfaktoren er subjektiv (Mortensen 2006), dvs. den stærke formodning om at det fremtidige forhold kommer til at ske, ligger hos afsenderen.

(12) Vi ses jo nok om lidt.

Koteksten for (12), præsenteret i (13), såvel som den situationelle kontekst, informerer om at der er tale om et negativt udfald ved at afsenderen og modtageren (nok) ses; at være nogens mål kan næppe forstås positivt. Dvs. der er tale om en indirekte trussel, et kommissiv forklædt som konstativ.

(13) Vi lever stadig. Du er stadig vores mål. Og vi skal nok nå det. Vi ses jo nok om lidt.

Den fatiske partikel *jo* har *intersubjektiv modalfaktor* (Mortensen 2012b), dvs.

dens funktion er knyttet til det dialogiske aspekt mellem afsender og modtager. *Jo* bruges her til at indikere at afsender og modtager er enige om at den fremtidige hændelse er sandsynlig. Men i lyset af at der er tale om en trussel, er der tale om en uønsket enighed for modtageren, og brugen af *nok* giver udsagnet karakter af en underdrivelse.

I et enkelt eksempel (i (14)) bruges *måske* som sætningsadverbial til at udtrykke forbehold for at den fremtidige situation indtræffer. Det indgår sammen med præsensformen *bliver*, som her bruges i betydningen overgang til en anden, fremtidig tilstand (DDO, *blive*, betydning 2). Tidsadverbialet *de næste dage* lukker ytringen referentielt til den nære fremtid. Til sammen udtrykker de at den nære fremtid er behæftet med en grad af usikkerhed; som en epistemisk mulighed der kan ske ”så vidt den talende ved” (Hansen & Heltoft 2011: 1093).

(14) Måske de næste dage bliver lidt anderledes.

Ifølge Mortensen (2006) kan *måske* både have subjektiv og objektiv modalfaktor, dvs. at propositionen enten kan være udtryk for afsenderens synspunkt eller et eksternt synspunkt (Hansen & Heltoft 2011: 1034). *Måske* udtrykker minimal kraft ift. om en proposition er sand eller ej (Mortensen 2006: 59), modsat *nok*, der har stærk tilslutning til propositionens sandhedsværdi. Dvs. ved *måske* kan taleren uden problemer trække udsagnet tilbage (Mortensen 2006: 59) hvilket kan have sine fordele i lyset af at der er tale om en (indirekte formuleret) trussel om at en fremtidig skade vil ske mod modtageren (Bojsen-Møller et al. 2020, Christensen & Bojsen-Møller 2019).

4.2.3. Den fremtidige begivenhed præsenteres som betinget

I de sidste 11 % (4) fremstiller afsenderen den fremtidige hændelse som betinget af noget andet, oftest ved brug af betingelsesledsætninger.

I 2 af forekomsterne af betingede fremtidige hændelser udtrykkes betingelsen ved betingelsesledsætninger, fx i (15).

(15) Jeg slår dig ihjel hvis jeg møder dig

Her kombineres præsensformen af handlings-prædikatet *slår ihjel* med betingelsesledsætningen *hvis jeg møder dig*. Her er den fremtidige handling betinget af afsenderens fysiske mulighed for at udføre handlingen,

nemlig det at være i nær afstand til modtageren (dvs. henvisning til den forberedende betingelse). Uden temporale adverbialer til at lukke tolkningsrummet, er det ligesom i (6) truslens skriftlige karakter der afgør at der ikke er tale om en nutidig, men om en fremtidig betydningsvariant af præsensformen.

I (16) (gentaget fra (1)) er den fremtidige hændelse betinget af modtagerens handling, dvs. der er både tale om en direktiv *og* kommissiv sprog-handling. Også her er det at der er tale om en skriftlig ytring, med til at bestemme at der er tale om en fremtidsvariant af præsensformen ved prædikatet *brænder*. Hertil bruges konjunktionalet *eller* i betydningen ‘alternativ’ (DDO, *eller*) til at udtrykke at den fremtidige handling *brænder [dig]* har to alternativer; den bliver udført (*uønsket* af modtageren), eller den bliver ikke udført (*ønsket* af modtageren). Der er dog nok nærmere tale om at *eller så* er en fejlskrivning af *ellers så* hvor det konstative adverbium *ellers* i kombination med det konditionale korrelat *så* bruges i betydningen ‘i modsat fald’ (Hansen & Heltoft 2011: 1087 + 978).

(16) Og du stiller det indenfor eller så brænder jeg dit hus med dig i

I (16) er der to fremtidige handlinger hvoraf modtagerens udførelse af den første handling, det at *stille* en genstand, er en betingelse for at afsenderen ikke udfører den anden fremtidige handling, nemlig at *brænde* huset og modtageren.

5. Diskussion og afslutning

5.1. *Brugen af præsens i futurisk tolkning*

Modsat præteritum som koder afstand, enten afstand i tid (dvs. før udsigelsestidspunktet) eller afstand i realitet, er præsensformen som anført en nærhedsmarkør som har ”talesituationen [som] orienteringspunkt” (Hansen & Heltoft 2011). Præsensformen instruerer dermed modtageren i at indholdet af propositionen har direkte relevans for kommunikations-situationen, både når der er tale om nutids- og fremtidsvarianter (se afsnit 2.1). Brugen af præsens i futurisk anvendelse kan dermed i trusler give fornemmelsen af at den skadelige fremtidige begivenhed har direkte konsekvens for den situation truslen fremsættes i. Det understreger netop at det vigtigste element i en trussel er at skræmme modtageren i selve kommunikationssituationen (Bojsen-Møller et al. 2020; Christensen & Bojsen-Møller 2019).

I mit materiale forekommer præsensformen ofte sammen med temporale adverbialer der refererer til den nære fremtid. Det er et empirisk spørgsmål om der ved futurum også ofte forekommer adverbialer der refererer til nær fremtid. I modsætning til futurum der understreger forskellen mellem deiktisk nutid og fremtid eller 'eftertid' (Hansen & Heltoft 2011: 201), åbner præsens' vide tolkningsramme – dens umarkerede karakter (Jensen 2009) – den også for det nært forestående. Afsenderens strategi kan her være at skabe indtrykket af overhængende fare i nær fremtid.

Ofte er den konkrete fremtidige reference dog ikke fastlagt i og med at præsensformen forekommer uden temporale adverbialer i størstedelen af ytringerne. Præsensformen er i de tilfælde nok til at man kan tolke ytringerne som udtryk for fremtidighed ved at inddrage de pågældende prædikaters semantiske potentiale såvel som kontekstuelle forhold. Der er dog her tale en tolkning af præsens som "unanchored aheadness" (Harder 1996: 356), dvs. der er ingen specifikation af det præcise tidspunkt for den fremtidige handling.

5.1.1. *Epistemisk sikkerhed*

På trods af fremtidens iboende usikkerhedsmomenter bliver størstedelen af ytringerne (70 %, dvs. 26) med præsens i futurisk tolkning præsenteret uden markører for modalitet (Jensen 2005) der giver forbehold for om den fremtidige handling kommer til at ske. I stedet bliver fremtiden præsenteret modalt neutralt, som var den fremtidige begivenhed ikke til diskussion. Afsenderens strategi kan her være at forsøge at modvirke usikkerhedsmomenterne som kendetegner fremtiden og dermed få den uønskede handling i truslen til at fremstå som et faktum.

Til sammenligning viser Hansens (2015) undersøgelse af futurum (med *vil* i præsens) at 19 % i hans materiale fra 2010 udtrykker at afsenderen er sikker på at det fremtidige forhold ville ske.⁴ Han har dog også kategorierne kommissiv og direktiv hvori der kan være forekomster som jeg ville have kodet under kategorien 'Den fremtidige begivenhed præsenteres som faktum' (se figur 3). Derfor er resultaterne ikke direkte sammenlignelige, men der er alligevel en bemærkelsesværdig forskel på vores resultater.

Davidson-Nielsens forklarer netop også at præsens i futurisk anvendelse ofte bruges til at udtrykke at fremtiden kun er ét skridt fra at blive opfyldt,

4 Hansens (2015) undersøgelse har også kategorier der kun delvist kan sammenlignes med mine 'mulighed' og 'betingelse'-kategorier, men her viser der sig ikke store forskelle.

og at man derfor ofte vil forstå afsenderens ord som ”beyond dispute” (1990: 176). Man kan måske tolke det sådan at præsensformen i modsætning til futurum har mindre karakter af prospektivitet og mere karakter af (nær)realitet.

5.2. *Hvad med futurum?*

Futurum tæller netop som en afsenders forudsigelse om fremtiden, dvs. som noget prospektivt (Hansen & Heltoft 2011: 688, jf. afsnit 2). Det kan som før nævnt diskuteres om futurum med *ville* rent faktisk findes som tempusform i rent prospektiv betydning, eller om den bibeholder dele af sin kraftdynamiske betydning som viljesmarkør (Boye 2001, Jensen 2005, Jespersen 1924). I så fald vil der være en større grad af usikkerhed indbygget i futurum ift. om den fremtidige begivenhed rent faktisk sker end der er ved præsens i futurisk anvendelse. Dette spørgsmål vil jeg forfølge i et kommende studie.

Idet præsens er den umarkerede form, som altid er anvendelig om fremtidige forhold (Hansen & Heltoft 2011, se afsnit 2.1), er det ikke overraskende at størstedelen (88 %, dvs. 37, jf. figur 1) af forekomsterne af finitte sætninger der kan tolkes som fremtid i mit datamateriale benytter præsens til at udtrykke fremtidighed. Dog er det bemærkelsesværdigt at der kun er én forekomst (2 %) der indeholder futurum (*ville*). Hvis andre studier finder de samme fordelinger som dette studie (med dets begrænsede datamateriale), så vil det pege på at præsensformen også *distributionelt* set er den umarkerede form ift. futurum, dvs. at det er den form der oftest bruges til at udtrykke fremtidighed (Christensen 2007: 51). Det er ikke overraskende da det kan ses som en afledt effekt af at præsensformen *indholdsmæssigt* er den umarkerede form i forhold til futurum, dvs. den med den videste tolkningsramme (Jensen 2009). Det vil dog kræve studier af større datamængder og flere forskellige genrer idet Christensen (2007: 52) peger på at distributionel markerethed er genrebestemt. Desuden ser jeg grund til videre undersøgelser af de-venitive *kommer*-konstruktioner da de rent faktisk er hyppigere i mit materiale end futurum. Disse studier vender jeg mig mod i fremtiden.

Om forfatteren

Marie Bojsen-Møller, ph.d., studielektor, Institut for Nordiske Studier og Sprogvidenskab, Københavns Universitet.

Litteratur

- Bojsen-Møller, Marie (2022): Fit to provoke fear? Uptakes and textual travels of threatening communications in legal genres. *International Journal of Speech, Language and the Law* 29(1), 1-36. <https://doi.org/10.1558/ijssl.18869>
- Bojsen-Møller, Marie, Sune Auken, Amy Devitt & Tanya Karoli Christensen (2020): Illicit Genres: The Case of Threatening Communications. *Sakprosa* 12(1), 1-53. <https://doi.org/10.5617/sakprosa.7416>
- Boye, Kasper (2001): The force-dynamic core meaning of Danish modal verbs. *Acta Linguistica Hafniensia: International Journal of Linguistics* 33, 19-66. <https://doi.org/10.1080/03740463.2001.10412194>
- Boye, Kasper (2012): *Epistemic Meaning Epistemic Meaning. A Crosslinguistic and Functional-Cognitive Study*. Berlin: De Gruyter Mouton.
- Boye, Kasper (2023): Grammaticalization as conventionalization of discursively secondary status: Deconstructing the lexical-grammatical continuum. *Transactions of the Philological Society* 121(2), 270-292. <https://doi.org/10.1111/1467-968X.12265>
- Christensen, Lisa Holm & Robert Zola Christensen (2022): *Dansk Sprog*. Odense: Syddansk Universitetsforlag.
- Christensen, Tanya Karoli (2007): *Hyperparadigmer – en undersøgelse af paradigmatiske samspil i danske modussystemer*. Ph.d.-afhandling. 2. rettede udg. Roskilde: Roskilde Universitet.
- Christensen, Tanya Karoli & Marie Bojsen-Møller (2019): Sproglige virkemidler i indirekte trusler. I: *Møde om udforskningen af dansk sprog* 17. Yonatan Goldshtein, Inger Schoonderbeek Hansen & Tina Thode Hougaard (red.). Aarhus: Aarhus Universitet, 207-226.
- Christensen, Tanya Karoli & Marie Herget Christensen (2024): Jstifying threats. On the use of first-person pronouns in threatening messages. *International Journal of Speech, Language and the Law* 31(2), 209-235. <https://doi.org/10.3138/ijssl-2024-0033>
- Cristofaro, Sonia (2012): Descriptive notions vs. grammatical categories: Unrealized states of affairs and ‘irrealis’. *Language Sciences* 34(2), 131-146. <https://doi.org/10.1016/j.langsci.2011.08.001>
- Croft, William (2012): *Verbs. Aspect and Causal Structure*. Oxford: Oxford University Press.
- Dahl, Östen (2000): The grammar of future time reference in European languages. I: *6 Tense and Aspect in the Languages of Europe*. Östen Dahl (red.). Berlin, New York: De Gruyter, 309-328.

- Davidson-Nielsen, Niels (1990): *Tense and Mood in English. A Comparison with Danish*. Berlin & New York: Mouton de Gruyter.
- Diderichsen, Paul (1974 [1946]): *Elementær dansk grammatik*. København: Gyldendal.
- Fraser, Bruce (1998): Threatening revisited. *Forensic Linguistics* 5(2), 159-173. <https://doi.org/10.1558/sll.1998.5.2.159>
- Halliday, Michael & Christian Matthiessen (2004): *An Introduction to Functional Grammar*. London: Arnold.
- Hansen, Erik (1972): Modal interessens: Nu bør Det (komme) Frem”. *Danske Studier* 1972, 5-36.
- Hansen, Erik & Lars Heltoft (2011): *Grammatik over det Danske Sprog I-III*. Det Danske Sprog- og Litteraturselskab. Odense: Syddansk Universitetsforlag.
- Hansen, Kenneth Reinecke (2015): News from the future: A corpus linguistic analysis of future-oriented, unreal and counterfactual news discourse. *Discourse & Communication* 10(2), 115-136. <https://doi.org/10.1177/1750481315611240>
- Harder, Peter (1996): *Functional Semantics*. Berlin: De Gruyter.
- Jacobsen, Henrik Galberg (1992): Vist og nok. Om et par formodningsbør i dansk. *Mål & Måle* 2, 15. årgang, 13-20.
- Jensen, Eva Skaft (2009): Markeret hvad angår hvad? Om markerethedsteori i grammatikken. I: *Ny Forskning i grammatik 16*. Lisbeth Falster Jakobsen, Hanne Jansen, Eva Skaft Jensen & Erling Strudsholm (red.). Odense: Syddansk Universitetsforlag, 171-190.
- Jensen, Torben Juel (2005): *Irrealitetsmarkører i dansk talesprog: En korpuslingvistisk undersøgelse af hviskonstruktioner og modalverber i medarbejdersamtaler og sociolingvistiske interview*. Ph.d.-afhandling. København: Københavns Universitet.
- Jespersen, Otto (1924): *The Philosophy of Grammar*. London: Allen & Unwin.
- Mortensen, Janus (2006): *Epistemic and Evidential Sentence Adverbials in Danish and English: A Comparative Study*. Ph.d.-afhandling. Roskilde: Roskilde Universitet.
- Mortensen, Janus (2012a): Epistemisk positionering i dansk talesprog. *NyS, Nydanske Sprogstudier* 42, 62-91. <https://doi.org/10.7146/nys.v42i42.13674>

- Mortensen, Janus (2012b): Subjectivity and Intersubjectivity as Aspects of Epistemic Stance Marking. I: *Subjectivity in Language and in Discourse*. Nicole Baumgarten, Inke Du Bois & Juliane House (red.). Leiden: Brill Academic Publishers, 229-246.
- Palmer, Frank Robert (2001): *Mood and modality*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Rasmussen, Birgitte Skovby (2007): Temperaturerne kommer til at ligge mellem 5 og 7 grader: Hvornår bruges *komme til at* med ren eftertidsbetydning? I: *Møde om Udforskningen af Dansk Sprog 11*. Peter Widell & Ulf Dalvad Berthelsen (red.). Aarhus: Aarhus Universitet, 221–230.
- Searle, John Rogers (2008 [1965]): What is a Speech Act? I: *Methods in language and social interaction 1*. Ian Hutchby (red.). Thousand Oaks: Sage Publications Ltd., 1–16.
- Wivel, Hylling Georg (1901): *Synspunkter for dansk sproglære*. København: Det Nordiske Forlag.

Internetkilder

- DDO = Den Danske Ordbog. <https://ordnet.dk/ddo/forside> (lokaliseret 3. januar, 2025).
- Karnov online. <https://www.karnovgroup.dk/loesninger/jura> (lokaliseret 2. oktober, 2019).